

ข้อมูลประกอบการรับฟังความคิดเห็น ร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ....

๑. สภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหา

โดยที่ปัจจุบันการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีลักษณะอันก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ สุขภาพอนามัย และประโยชน์ของสาธารณะ ไม่ว่าจะในทางตรงหรือทางอ้อม นับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ประกอบกับการบริหารจัดการที่ไม่เหมาะสม ย่อมก่อให้เกิดข้อพิพาทเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมขึ้น รวมถึงการพิพาทพิพาทภาคีข้อพิพาทดังกล่าว ในปัจจุบันยังคงนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาบังคับใช้ ซึ่งมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น การพิพาทพิพาทภาคีของศาลซึ่งใช้ระบบกล่าวหาทำให้ไม่มีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควรหรือมีอำนาจซักถามพยานเพิ่มเติมได้จนสิ้นข้อสงสัย ศาลไม่อาจพิพาทหรือสั่งเกินไปกว่าหรือนอกจากที่ปรากฏในคำฟ้องหรือสงวนไว้ซึ่งสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพาทหรือคำสั่งได้ รวมถึงไม่มีอำนาจในการออกคำสั่งใด ๆ เพื่อแก้ไขข้อขัดข้องในกรณีนี้ที่ภายหลังที่ได้มีคำสั่งหรือคำพิพาทในคดีแพ่งสิ่งแวดล้อมแล้ว หากความปรากฏแก่ศาลว่าไม่อาจบังคับคดีตามคำพิพาทหรือคำสั่งได้หรือมีความจำเป็นต้องกำหนดวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำพิพาทหรือคำสั่ง ทำให้การคุ้มครองไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร อันส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศซึ่งเป็นการยากในการฟื้นฟูเยียวยาให้กลับมา มีสภาพดังที่เป็นอยู่เดิมอันจะส่งผลกระทบต่อถึงชนรุ่นหลังด้วย

๒. ความจำเป็นที่ต้องตรากฎหมายขึ้น

เนื่องจากการเสนอร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม พ.ศ. .... เป็นไปตามแผนการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม เรื่องและประเด็นการปฏิรูปที่ ๔ การปรับกระบวนการทัศน์ในการบริหารงานยุติธรรมเพื่อสร้างความปลอดภัยและความเป็นธรรมในสังคม โดยคดีสิ่งแวดล้อมเป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคดีแพ่งและคดีอาญาโดยทั่วไป ซึ่งจะต้องอาศัยความรู้ความเชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงการกำหนดค่าเสียหายหรือการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพาทที่มีลักษณะแตกต่างจากการบังคับคดีปกติ จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมเป็นการเฉพาะ เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปตามเจตนารมณ์และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๓. ความมุ่งหมายและผลสัมฤทธิ์ที่พึงประสงค์

ให้มีกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมเป็นการเฉพาะ เพื่อให้การพิจารณาพิพาทภาคีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว เทียบธรรมและมีระบบมาตรฐาน อันเป็นการคุ้มครองรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และขยายโอกาสในการเข้าถึงความยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นไปตามแผนการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม เรื่องและประเด็นการปฏิรูปที่ ๔ การปรับกระบวนการทัศน์ในการบริหารงานยุติธรรมเพื่อสร้างความปลอดภัยและความเป็นธรรมในสังคม

๔. หลักการสำคัญของร่างกฎหมาย

ร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม พ.ศ. .... มีหลักการสำคัญ ดังนี้

๑) กำหนดบทนิยามหรือประเภทคดีสิ่งแวดล้อม (ร่างฯ มาตรา ๓)

๒) กำหนดบททั่วไป ได้แก่ การขอให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าคดีใดเป็นคดีสิ่งแวดล้อม กำหนดกระบวนการพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมเป็นการเฉพาะและในกรณีที่ไม่มียุติบัญญัติไว้ โดยเฉพาะให้นำบทบัญญัติแห่งกฎหมายอื่นมาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งได้ และให้มีเจ้าพนักงานคดีทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีสิ่งแวดล้อม (ร่างฯ มาตรา ๕ ถึงร่างฯ มาตรา ๘)

๓) กำหนดให้มีผู้เชี่ยวชาญทางสิ่งแวดล้อมและพยานผู้เชี่ยวชาญทางสิ่งแวดล้อมในการให้ความเห็นเพื่อประโยชน์แห่งการคุ้มครองรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม หรือระบบนิเวศ หรือเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ชัดเจนและสมบูรณ์เพียงพอแก่ศาล (ร่างฯ มาตรา ๙ ถึงร่างฯ มาตรา ๑๑)

๔) กำหนดวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมในศาลชั้นต้น ได้แก่

(๑) ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามความเห็นสมควรและซักถามพยานเพิ่มเติมได้จนสิ้นข้อสงสัย เพื่อประโยชน์แห่งการคุ้มครองรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม หรือระบบนิเวศ หรือเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมในอันที่จะให้ได้ความแจ่มชัดในข้อเท็จจริงแห่งคดี (ร่างฯ มาตรา ๑๓)

(๒) การจัดทำคำพิพากษาในคดีสิ่งแวดล้อม ให้ศาลแสวงหาแนวทางและวางมาตรฐานต่าง ๆ ที่เหมาะสมเพื่อสร้างความสมดุลทางระบบนิเวศและการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งกำหนดโทษ กำหนดมาตรการ หรือมีคำสั่งให้ระงับ เพิกถอน ห้าม หรือแก้ไข การกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (ร่างฯ มาตรา ๑๖)

(๓) ห้ามมิให้ศาลพิพากษาหรือสั่งเกินไปกว่า หรือนอกจากที่ปรากฏในคำฟ้อง เว้นแต่ในกรณีที่ศาลเห็นสมควรเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะและวิธีการบังคับตามคำขอของโจทก์ ไม่เพียงพอต่อการแก้ไขเยียวยาความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศาลจะพิพากษาหรือสั่งเกินคำขอบังคับหรือที่มีได้กล่าวในคำฟ้องก็ได้ (ร่างฯ มาตรา ๑๗)

(๔) เพื่อประโยชน์แก่การฟื้นฟูเยียวยาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ และผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควรซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้เสียหาย หากผู้ก่อให้เกิดความเสียหายและผู้เสียหายยินยอม ประกอบกับโจทก์ไม่คัดค้าน ศาลอาจมีคำสั่งให้คู่ความและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องร่วมกันจัดทำแผนบำบัดฟื้นฟูเยียวยาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่เสียหายก็ได้ (ร่างฯ มาตรา ๑๘)

(๕) เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคดีสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดความเสียหายหรือเห็นได้ชัดว่าจะเกิดความเสียหายหรือเกิดข้อพิพาทขึ้นในอนาคต หรือบุคคลใดจำเป็นต้องใช้สิทธิดังกล่าวทางศาลตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือเพื่อระงับความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลที่มีเขตอำนาจได้ (ร่างฯ มาตรา ๑๙)

(๖) ชุมชนที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำของบุคคลใดที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้บุคคลในชุมชนนั้นจำนวนตั้งแต่ห้าสิบคนขึ้นไปร่วมกันตั้งตัวแทนชุมชนเป็นหนังสือเพื่อยื่นฟ้องคดีต่อศาล ขอให้ศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาเกี่ยวกับการกำหนดมาตรการป้องกันหรือระงับการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหาย หรือแก้ไข หรือฟื้นฟูเยียวยาความเสียหายนั้น

หรือเรียกค่าเสียหายที่เกิดแก่ทรัพย์สินสาธารณะและสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่ถูกทำลาย สูญหายหรือเสียหายไป จากผู้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินสาธารณะและสิ่งแวดล้อมนั้น ในกรณีที่มีการฟื้นฟูทรัพย์สินสาธารณะและสิ่งแวดล้อมไปแล้ว ตัวแทนชุมชนย่อมมีสิทธิที่จะฟ้องไต่เบี่ยเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายที่ได้จ่ายไปจากผู้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินสาธารณะและสิ่งแวดล้อมนั้น (ร่างฯ มาตรา ๒๐)

(๗) เพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ ให้องค์กรเอกชนด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมที่ได้จดทะเบียนแล้วตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติและมีคุณสมบัติตามข้อกำหนด ซึ่งพบเห็นการกระทำใดที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สิ่งแวดล้อม อาจแจ้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการใดตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น หากหน่วยงานที่ได้รับแจ้งไม่ดำเนินการที่เป็นผลให้ระงับความเสียหายแก่สิ่งแวดล้อมภายในหกสิบวัน องค์กรเอกชนดังกล่าวมีสิทธิฟ้องคดีสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในขอบวัตถุประสงค์ขององค์กรต่อศาล (ร่างฯ มาตรา ๒๑)

(๘) ในคดีที่จำเลยรู้อยู่แล้วว่าการดำเนินการของตนจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินสาธารณะและสิ่งแวดล้อมหรือมิได้รู้เพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือเมื่อรู้ถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วไม่ดำเนินการแก้ไขหรือป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายขึ้นอีก เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหาย ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้น จากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่เห็นสมควร (ร่างฯ มาตรา ๓๐)

(๙) กรณีที่มีความเสียหายเกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินสาธารณะและสิ่งแวดล้อม ร่างกายสุขภาพอนามัย หรือทรัพย์สิน และในเวลาพิพากษาคดีเป็นการพ้นวิสัยจะหยั่งรู้ได้แน่ชัดว่าความเสียหายนั้นมีแท้จริงเพียงใด ศาลอาจกล่าวในคำพิพากษาหรือคำสั่งว่ายังสงวนไว้ซึ่งสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นอีกภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ทั้งนี้ ต้องไม่เกินสิบปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง แต่ก่อนการแก้ไขต้องให้ออกาสคู่ความอีกฝ่ายที่จะคัดค้าน (ร่างฯ มาตรา ๓๑)

(๑๐) กรณีจำเป็นและเพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ เจ้าพนักงานอาจร้องขอให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ดำเนินการให้ได้มาซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐาน ในการพิสูจน์ความผิดและการดำเนินคดีตามพระราชบัญญัตินี้ (ร่างฯ มาตรา ๓๕)

(๑๑) ในคดีที่ศาลอาจรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๖ ศาลจะกำหนดมาตรการอื่นเพื่อการแก้ไขเปลี่ยนแปลงความประพฤติ จิตสำนึก หรือทัศนคติของผู้กระทำผิด รวมทั้งเพื่อป้องกันการกระทำความผิดอีก แทนการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษก็ได้ (ร่างฯ มาตรา ๓๗)

(๑๒) ก่อนฟ้องคดีแพ่งสิ่งแวดล้อม ถ้ามีเหตุเช่นเดียวกับที่โจทก์มีสิทธิยื่นคำขอให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาในเหตุฉุกเฉินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ผู้มีสิทธิฟ้องคดีขอจะยื่นคำร้องขอต่อศาลได้เช่นกัน (ร่างฯ มาตรา ๔๓)

(๑๓) ภายหลังจากที่ได้มีคำสั่งหรือคำพิพากษาในคดีแพ่งสิ่งแวดล้อมแล้ว หากความปรากฏแก่ศาลว่าไม่อาจบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งได้หรือมีความจำเป็นต้องกำหนดวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งใด ๆ เพื่อแก้ไขข้อขัดข้องดังกล่าว รวมทั้งกำหนดค่าเสียหายได้ตามที่เห็นสมควร เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม (ร่างฯ มาตรา ๔๕)

๕. ประเด็นที่จะรับฟังความคิดเห็น

๑) ท่านเห็นว่าประเภทคดีสิ่งแวดล้อมที่กำหนดไว้ในร่างพระราชบัญญัตินี้มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

๒) การดำเนินกระบวนการพิจารณาและมาตรการของศาลตามร่างพระราชบัญญัตินี้มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

๓) ตามร่างมาตรา ๒๐ ซึ่งกำหนดว่า หากชุมชนใดได้รับความเสียหายจากการกระทำของบุคคลที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้บุคคลในชุมชนจำนวนตั้งแต่ห้าสิบคนขึ้นไปร่วมกันตั้งตัวแทนชุมชนเพื่อยื่นฟ้องต่อศาล ดังนี้ ท่านเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร

๔) ตามร่างมาตรา ๒๑ ซึ่งกำหนดว่า หากองค์กรเอกชนด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมซึ่งพบเห็นการกระทำใดที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สิ่งแวดล้อม อาจแจ้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการใดตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น หากหน่วยงานที่ได้รับแจ้งไม่ดำเนินการที่เป็นผลให้ระงับความเสียหายแก่สิ่งแวดล้อมภายในหกสิบวัน ให้องค์กรเอกชนดังกล่าวมีสิทธิฟ้องคดีสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในขอบวัตถุประสงค์ขององค์กรต่อศาล ดังนี้ ท่านเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร

๕) ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่น (ถ้ามี)

๖. วิเคราะห์ผลกระทบและความคุ้มค่า

๖.๑ บุคคลซึ่งได้รับผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมาย ได้แก่ ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ข้าราชการศาลยุติธรรม ตำรวจ ทนายความ หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม และประชาชนทั่วไป

๖.๒ ผลกระทบที่เกิดขึ้น

๑) ด้านเศรษฐกิจ

- เชิงบวก

หากมีวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมเป็นการเฉพาะจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ ดังนี้

(๑) เพื่อเป็นการขจัดอุปสรรคและเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกลุ่มเศรษฐกิจต่างๆ อย่างยั่งยืน

(๒) เพื่อเสริมสร้างกลไก ส่งเสริม และสนับสนุนการนำความคิดสร้างสรรค์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

(๓) เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ เพิ่มพูนรายได้ของรัฐด้านต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ และปรับปรุงระบบการจัดทำและการใช้จ่ายงบประมาณให้มีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผล

(๔) เพื่อส่งเสริมสหกรณ์และผู้ประกอบการแต่ละขนาดให้มีความสามารถในการแข่งขันอย่างเหมาะสม และส่งเสริมการประกอบวิสาหกิจเพื่อสังคมและวิสาหกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมรวมทั้งสร้างกลไก เพิ่มโอกาสในการทำงาน และการประกอบอาชีพของประชาชน

- เชิงลบ ไม่มี

๒) ด้านสังคม

- เชิงบวก

เพื่อเป็นการจัดระเบียบภายในสังคมซึ่งจะส่งผลให้คุณภาพประชากรชีวิตของบุคคลในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและทำให้ผู้ประกอบการตระหนักและใช้ความระมัดระวังควบคุมการปล่อยมลพิษ ดังนี้

(๑) ให้มีระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงความต้องการใช้น้ำในทุกมิติ รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและสภาพภูมิอากาศประกอบกัน

(๒) จัดให้มีการกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรม รวมทั้งการตรวจสอบกรรมสิทธิ์และการถือครองที่ดินทั่วประเทศ เพื่อแก้ไขปัญหากรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครองที่ดินอย่างเป็นระบบ

(๓) จัดให้มีระบบจัดการและกำจัดขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และสามารถ นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ด้านอื่น ๆ ได้ ๆ

(๔) ปรับระบบหลักประกันสุขภาพให้ประชาชนได้รับสิทธิและประโยชน์จากการบริหารจัดการและการเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพและสะดวกทัดเทียมกัน

(๕) ให้ระบบการแพทย์ที่มีแพทย์เวชศาสตร์ครอบครัวดูแลประชาชนในสัดส่วนที่เหมาะสม

- เชิงลบ ไม่มี

๓) ด้านงบประมาณ

การดำเนินการตามร่างพระราชบัญญัตินี้จำเป็นต้องใช้งบประมาณและค่าใช้จ่ายด้านบุคลากร วัสดุครุภัณฑ์ และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เกี่ยวข้อง

๖.๓ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลในเรื่องใดบ้างที่ต้องถูกจำกัด

กรณีที่ต้องมีการบังคับโทษตามคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีอาญาซึ่งให้ลงโทษผู้กระทำความผิดในคดีสิ่งแวดล้อม และการบังคับคดีแพ่งตามคำพิพากษาหรือคำสั่งซึ่งให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย

๖.๔ ประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับ

การที่มีวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมเป็นการเฉพาะ จะส่งผลให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีสิ่งแวดล้อมเป็นไปอย่างถูกต้อง รวดเร็ว ประหยัด และเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น ทั้งยังเป็นการยกระดับในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติมากยิ่งขึ้น